

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА**

Економіко-правовий факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор ОНУ імені І. І. Мечникова
Прймальна комісія
проф. Вячеслав ТРУБА
« _____ » _____ 2024 рік

ПРОГРАМА
фахового іспиту для вступу
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Економіка»
галузь знань 05 «Суспільні та поведінкові науки»
(для здобувачів другої вищої освіти)

Затверджено
Вченою Радою ЕПФ
протокол № 8
від 28 березня 2024 року

Одеса 2024

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Програма фахового вступного іспиту до бакалавріату зі спеціальності 051 – Економіка.....	5
3. Критерії оцінювання фахового іспиту до бакалавріату зі спеціальності 051 – Економіка.....	10
4. Список рекомендованої літератури.....	11

1. Загальні положення

Метою вступного іспиту до бакалавріату зі спеціальністю 051 – Економіка є перевірка їх знань, умінь та компетенції з економіки, розуміння ними соціально-економічних процесів, уміння визначити базові категорії економічної науки та пояснити їх зміст

Успішне засвоєння навчальної програми освітнього рівня бакалавр зі спеціальністю 051 – Економіка потребує від абітурієнта розуміння базових категорій з економіки.

Формою проведення фахового вступного екзамену зі спеціальності 051 – Економіка є відповідь на тести (тестування).

2. Програма фахового вступного іспиту

Тема 1. Предмет і методи економічної теорії

Визначення предмету економічної теорії. Політична економія. Аналітична економія (economics). Економічна теорія – наука про людей. Економічні відносини та їх структура. Відносини виробництва, розподілу, обміну та споживання. Економічні закони та їх види. Рівні дослідження економічних процесів: макро- та мікроекономіка.

Функції економічної теорії. Світоглядна функція. Теоретико-пізнавальна функція. Позитивна і нормативна економічна наука. Економічна теорія і економічна політика. Цілі економічної політики.

Тема 2. Економічні потреби і ресурси

Потреби та їх класифікація. Матеріальні потреби. Нематеріальні потреби. Економічні інтереси та їх види. Виробничі ресурси та їх класифікація. Виробництво та його фактори. Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Структура сучасного виробництва. Виробництво і відтворення. Типи економічного зростання і відтворення. Ефективність використання ресурсів. Повна зайнятість і новий обсяг виробництва. Виробничі можливості. Крива виробничих можливостей. Альтернативна вартість. Незайнятість ресурсів і економічне зростання. Неповне і неефективне використання ресурсів. Перспективи економічного зростання.

Тема 3. Суспільне виробництво та форми його організації

Сутність і основні риси суспільного виробництва. Основні елементи процесу виробництва. Структура суспільного виробництва. Основні фактори суспільного виробництва. Поділ праці та спеціалізація виробництва.

Форми організації суспільного виробництва. Натуральне виробництво: сутність, основні характеристики, етапи розвитку та види. Переваги і недоліки товарного виробництва.

Основні категорії товарного виробництва. Товар і його властивості. Споживча вартість. Мінова вартість. Вартість. Теорії вартості. Гроші: сутність і функції. Грошовий обіг. Грошова система: сутність, структура, типи та етапи розвитку. Ціна: сутність та функції.

Тема 4. Ринок і механізм функціонування ринкової економіки

Сутність та функції ринку. Розв'язання ринком основних проблем економіки. Принципи організації ринкової економіки. Вільний ринок. Приватна власність. Економічна свобода. Особиста зацікавленість. Конкуренція. Невтручання держави в господарську діяльність. Модель кругообігу ринкової економіки. Сучасний ринок та його структура. Суть та головні види сучасного ринку. Ринок товарів і послуг. Ринок праці. Ринок природних ресурсів. Фінансовий ринок. Ринок грошей і капіталів. Ринок цінних паперів. Ринок науково-технічних розробок.

Ринковий механізм та його складові. Попит і пропозиція. Крива попиту і крива пропозиції. Закон попиту і закон пропозиції. Детермінанти попиту і

пропозиції. Рівновага попиту і пропозиції. Ціна рівноваги. Еластичність попиту і пропозиції. Переваги і вади ринку.

Тема 5. Доходи, їх джерела і розподіл

Доходи: сутність, форми та джерела. Капітальний та реальні доходи. Рента як доход. Економічна сутність та види ренти. Абсолютна і диференціальна рента. Капітал як джерело доходу. Теоретичне осмислення капіталу. Види і форми капіталу. Власний та залучений капітал. Речовий, людський, інтелектуальний та соціальний капітал. Промисловий, торгівельний та позичковий капітал. Реальний та фіктивний капітал. Заробітна плата: сутність, форми та системи.

Тема 6. Модель поведінки споживача

Чинники, що визначають поведінку споживача. Концепція раціонального споживача. Уподобання споживача. Корисність як основа переваг.

Визначення корисності: кардиналістська та ординалістська концепції.

Порядкова концепція корисності. Аксиоми порядкової концепції. Криві байдужості та їх властивості. Гранична норма заміщення.

Кількісна концепція корисності. Функція корисності. Закони Госсена.

Чинники, що обмежують попит споживача. Бюджетне обмеження.

Оптимальний вибір споживача. Кардиналістська модель оптимізації вибору споживача. Рівновага споживача на основі ординалістського підходу. Вплив держави на поведінку споживача.

Реакція споживача на зміну доходу. Попит на блага високої та низької споживної якості.

Реакція споживача на зміну ціни блага. Ефект доходу та ефект заміщення.

Тема 7. Теорія виробництва і витрат

Виробничий процес та його складові. Процес виробництва, його ресурси та результати. Виробнича функція та економічна ефективність виробництва.

Динаміка сукупного, середнього та граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом. Закон спадної віддачі змінного фактору. Середня та гранична продуктивність змінного ресурсу. Стадії розвитку виробництва за умови збільшення обсягів змінного ресурсу. Еластичність випуску за змінними ресурсами.

Зміст і структура альтернативних витрат виробництва. Бухгалтерський та економічний прибутки.

Види витрат короткострокового періоду та їх співвідношення. Загальні, постійні, змінні витрати. Середні та граничні витрати. Графічна інтерпретація.

Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді. Ізокоста. Мінімізація витрат та максимізація випуску.

Функція загальних витрат у довгостроковому та короткостроковому періоді.

Витрати довгострокового періоду та їх співвідношення із витратами короткострокового періоду.

Економія від масштабу. Вибір оптимального розміру підприємства.

Тема 8. Ринкові структури та їх особливості

Критерії класифікації ринків. Ознаки та умови існування досконалої конкуренції. Загальний, середній дохід. Функція попиту для фірми на ринку досконалої конкуренції.

Оптимальний план випуску конкурентної фірми у короткостроковому періоді. Правила максимізації прибутку. Пропозиція фірми на ринку досконалої конкуренції у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Характеристика ринку чистої монополії. Крива попиту та граничного доходу для фірми-монополіста. Оптимальний план випуску фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Максимізація прибутку монополіста.

Сутність та особливості ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Диференціація продукції та її види.

Олігополія: характерні ознаки. Теорія олігополії.

Тема 9. Макроекономічна модель кругообігу ресурсів, товарів і доходів

Загальні умови і обмеження моделей економічного кругообігу. Економічні суб'єкти і ринки в моделі.

Економічний кругообіг у закритій економіці без участі держави. Модель кругообігу закритої економіки з участю держави. Модель кругообігу відкритої економіки.

«Вилучення» та «ін'єкції» в моделі кругообігу.

Умови врівноваженості потоків в моделі кругообігу.

Тема 10. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Суть макроекономічних показників. Потоки і запаси в ринковій економіці. Суть, етапи розвитку та сучасний стан СНР.

Порівняльний аналіз балансу народного господарства (БНГ) та системи національних рахунків (СНР).

Методологічні основи побудови СНР. Основні поняття СНР та класифікація видів економічної діяльності.

Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи виміру ВВП: виробничий (продуктивний); за потоком видатків (кінцевого використання) та за потоком доходів (розподільчий).

Похідні від ВВП макроекономічні показники: чистий внутрішній продукт (ЧВП), валовий національний дохід (ВНД), чистий національний дохід (ЧНД), валовий національний дохід у розпорядженні (ВНДР).

Номінальні та реальні макроекономічні показники. Поточні та незмінні (фіксовані) ціни. Темпи зростання та темпи приросту реальних обсягів виробництва.

Індекси цін та дефлятор.

Нові макроекономічні показники: чистий економічний добробут, рівень глобалізації, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи.

Тема 11. Сукупний попит та сукупна пропозиція в макроекономічному аналізі

Сукупний попит (AD). Структура сукупного попиту: споживчий попит домогосподарств (C), інвестиційний попит підприємницького сектора (I), попит держави (G) та попит закордону (NE).

Крива сукупного попиту. Цінові та нецінові чинники динаміки AD.

Сукупна пропозиція (AS). Крива AS у короткостроковому та довгостроковому періодах. Кейнсіанський, класичний та проміжний відрізки кривої AS.

Рівновага сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS).

Потенційний обсяг виробництва. Розрив ВВП: рецесійний та інфляційний.

Довгострокова та короткострокова макроекономічна рівновага. Ефект храповика.

Тема 12. Споживання, заощадження та інвестиції

Споживання (C) як функція доходу після сплати податків. Середня та гранична схильність до споживання. Автономне споживання (C_0) та його чинники. Крива споживання. Теорії споживання: Дж. М. Кейнса, С. Кузнеця, І. Фішера, Ф. Модильяні, М. Фрідмана.

Функція заощаджень (S). Середня та гранична схильність до заощаджень. Графік функції заощаджень.

Інвестиційна функція (I). Чинники інвестиційного попиту. Функція інвестицій в кейнсіанській та класичній моделях.

Методи визначення рівноважного обсягу виробництва: «витрати - випуск»; «вилучення – ін'єкції».

Автономні інвестиції. Кейнсіанська та неокласична функції автономних інвестицій.

Мультиплікатор інвестицій. Таблична та графічна інтерпретація мультиплікативного процесу. Парадокс ощадливості.

Величина мультиплікатора. Мультиплікатор у моделі AD-AS.

Індуційовані інвестиції. Модель акселератора.

Модель взаємодії мультиплікатора – акселератора.

Тема 13. Макроекономічна нестабільність

Макроекономічна нестабільність: зміст, форми прояву та головні причини.

Циклічні коливання та їх види. Проциклічні, ациклічні та антициклічні змінні. Основні фази класичного ділового циклу. Рецесія. Трендові тенденції в економіці. Взаємодія «тренд-цикл». Великі хвилі. Особливості сучасних економічних коливань.

Теорії циклічного розвитку, їх класифікація.

Нециклічні коливання. Структурні кризи. Системні кризи. Світові фінансово-економічні кризи.

Державне антициклічне регулювання.

Інфляція, її суть та причини. Класифікація інфляції. Вимірювання інфляції. Інфляційні очікування. Теорія адаптивних очікувань. Теорія раціональних очікувань та її суперечності. Дефляція.

Соціально-економічні наслідки інфляції. «Ефект Олівера-Танзі». «Ефект Фішера». Інфляційний податок. Антиінфляційна політика.

Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності. Фрикційне, структурне і циклічне та інші види безробіття. Природний рівень безробіття. Повна зайнятість. Приховане безробіття та прихована зайнятість.

Теорії безробіття: класична, кейнсіанська, концепція природного безробіття М. Фрідмана. Соціально-економічні втрати від безробіття. Зв'язок безробіття і обсягу виробництва. Закон А. Оукена. Державне регулювання безробіття.

Зв'язок інфляції та безробіття. Крива А. Філіпса. Специфіка довгострокової кривої Філіпса.

Теорія стагфляції. Шоки пропозиції.

Економічні та соціальні наслідки макроекономічної нестабільності.

Тема 14. Економічне зростання

Економічне зростання: зміст та джерела. Вимір і показники економічного зростання. Класифікація чинників економічного зростання. Фактори гальмування економічного зростання. Типи економічного зростання: екстенсивний, інтенсивний, комбінований.

Економічне зростання та економічний розвиток. Концепція сталого економічного розвитку.

Особливості та суперечності сучасного економічного зростання.

Тема 15. Грошово-кредитна та фіскальна політика держави

Грошово-кредитна система: зміст, структура, об'єкти, суб'єкти та функції.

Засоби прямого впливу центрального банку на пропозицію грошей. Емісійна політика держави. Пряме регулювання процентної ставки та лімітування кредитів.

Непряме регулювання грошової пропозиції центральним банком: політика облікової ставки, регулювання норми обов'язкових банківських резервів, операції на відкритому ринку.

Кейнсіанська та монетаристська концепції грошово-кредитної політики.

Фіскальна політика: суть, мета та інструменти. Автоматична та дискреційна фіскальна політика. Вбудовані стабілізатори. Державні доходи та видатки. Головні джерела доходів та основні статті видатків держави. Мультиплікатори фіскальної політики.

Податкова система. Функції та види податків. Податкові системи. Крива Лаффера. Вплив прямих та непрямих податків на макроекономічну ситуацію.

Бюджетна система. Види бюджетів. Фактичний, структурний та циклічний бюджети. Консолідований бюджет. Стан державного бюджету: збалансований, профіцитний, дефіцитний. Дефіцит державного бюджету:

зміст, причини та наслідки. Види бюджетного дефіциту. Методи фінансування дефіциту державного бюджету.

Державний борг, його форми та значення для економіки. Взаємозв'язок між дефіцитом держбюджету та державним боргом. Управління державним боргом. Реструктуризація та рефінансування.

Взаємозв'язок монетарної та фіскальної політики держави.

3. Критерії оцінювання фахового вступного іспиту до бакалавріату зі спеціальності 051 – Економіка

Зміст тесту визначається на основі Програми фахового іспиту для вступу на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 051 «Економіка» Освітньо-професійна програма «Економіка» галузь знань 05 «Суспільні та поведінкові науки» (для здобувачів другої вищої освіти).

Результат вступного випробування оцінюється за шкалою від **0 до 100 балів**.

Тест для вступних випробувань зі спеціальності 051 «Економіка» складається із завдань з **вибором тільки однієї правильної відповіді**. До кожного завдання подано чотири варіантів відповідей (А, Б, В, Г) з яких лише **один правильний**.

Загальна кількість завдань тесту – **50**.

Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюється в 0 або 2 тестових балів:

- 2 бали, якщо вказано правильну відповідь;
- 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповідь не надано.

Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту для вступних випробувань – **100 балів**.

Вступник, який набрав менше, ніж 12 балів на комплексному фаховому випробуванні, не допускається до участі у конкурсі на здобуття освітнього ступеня «бакалавр».

Правильні відповіді відмічаються шляхом закреслення хрестиком відповідного порядкового номеру у бланку відповіді. Закреслені, підчищені та виправлені відповіді – це **ПОМИЛКА!** Виправлення відповідей не допускається. Виправлені відповіді в будь-якому випадку вважаються недійсними і не зараховуються незалежно від їх правильності.

Робити помітки чи будь-які записи у бланку відповіді не можна. Результат залежить від загальної кількості правильних відповідей.

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного

випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт, в якому предметна комісія вказує причину відсторонення та час. У разі використання заборонених джерел абітурієнт, на вимогу члена предметної комісії, залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку.

Вступники, які не з'явились на вступне випробування без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах і конкурсі не допускаються.

4. Список рекомендованої літератури:

1. Аналітична економіка: макроекономіка і мікроекономіка. Підручник у 2х кн. С. М. Панчишин, П. І. Островерх, І. В. Грабинська та ін. За ред С. М. Панчишина, П. І. Островерха. 3-тє вид., виправл. Та доп. Л.: Апріорі. 2017. Кн. 1: Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка. 567 с.
2. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка. Навч. посіб. У 2х кн. Авт. кол.: С. Панчишин, П. Островерх, Г. Стеблій та ін. Кн. 2. Мікроекономіка. 4-тє вид., випр. і доп. К.: Знання. 2013. 437 с.
3. Галушка З. І., Поченчук Г. М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2020. 232 с.
4. Гальчинський А. Економічна теорія. Підручник. К.: Вища школа. 2007. 503 с.
5. Довбенко М. В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія): навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2015. 336 с.
6. Економічна теорія. Політекономія. Підручник. За ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2014. 719 с.
7. Економічна теорія. Політекономія. Практикум. За ред. В. Базилевича. Київ: Знання, 2010. 494 с.
8. Економічна теорія: Макро- і мікроекономіка: Навч. посібник. За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. Київ: Альтернативи. 2015. 608 с.
9. Економічна теорія: підручник В. Д. Лагутін, Ю. М. Уманців, Т. А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. Київ: Нац. торг.- екон. ун-т, 2017. 608 с.
10. Макконел К. Р., Брю С. Л. Мікроекономіка. Аналітична економія. Львів: Просвіта. 1999. 649 с.
11. Макроекономічний аналіз національної економіки. Навчальний посібник. І. Ф. Радіонова, В. І. Усик. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2015. 304 с.
12. Міжнародна економіка: підручник . Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. Київ: КНЕУ, 2014. 762 с.
13. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.

14. Семюелсон П. А. Мікроекономіка / Пол А. Семюелсон, Вільям Д. Нордгауз; [пер. з англ. за ред. С. Панчишина]. Київ : Основи, 1998. 676 с.
15. Семюелсон П. А. Мікроекономіка / Пол А. Семюелсон, Вільям Д. Нордгауз; [пер. з англ. за ред. С. Панчишина]. Київ : Основи, 1998. 676 с.
16. Семюелсон Пол А., Нордгауз Вільям Д. Макроекономіка. Переклад з англ. / За ред. С. Панчишина. К.: «Основи», 1995. 544 с.

Декан економіко-правового
факультету, д.ю.н., професор

Людмила ТОКАРЧУК